

Answers to this Paper must be written on the paper provided separately.

You will not be allowed to write during the first 15 minutes.

This time is to be spent in reading the question paper.

The time given at the head of this Paper is the time allowed for writing the answers.

Section A is compulsory - All questions in Section A must be answered.

Attempt **any four** questions from **Section B**, answering at least one question each from the two books you have studied and **any two** questions from the same books you have studied.

The intended marks for questions or parts of questions are given in brackets [].

SECTION - A

(Attempt **all** questions from this Section.)

Question 1

Write a short composition in **Marathi** of approximately **250** words on any **one** of the following topics :-

[15]

खाली दिलेल्या विषयांपैकी कोणत्याही एका विषयावर सुमारे 200 शब्दांचा मराठीत संक्षिप्त निबंध लिहा:

- विज्ञान आणि तंत्रज्ञानाने मानवी जीवनात मोठी क्रांती घडवून आणलेली आहे. जीवनात सुख, समृद्धी येत आपला वेळ आणि पैसा वाचवला आहे. राष्ट्राचे नाव, प्रतिष्ठा वाढलेली आहे. पण याच विज्ञान तंत्रज्ञानाने आपले जीवन धोक्यात आणले आहे-अनेक समस्या व संकटे निर्माण झालेली आहेत. यासाठी जबाबदारी कोण? आणि कोणती काळजी घेणे गरजेचे आहे...
- 'आजची स्त्री' ही देशाची शक्ती, मान, प्रतिष्ठा आहे-जागतिक सौंदर्य स्पर्धेत तिने देशाला सर्वोच्च स्थानावर नेले. अनेक भारतीय स्त्रिया क्रिडा, राजकारण, अर्थव्यवस्था, समाज अशा क्षेत्रात आपले कर्तृत्व गाजवत आहेत... अशा स्त्रियांबद्दल लिहा... पण याचवेळी आजची स्त्री समाजात सुरक्षित आहे का?... याविषयी आपले मत मांडा...
- परीक्षा संपल्या की आपण आपल्या मित्र-मैत्रिणींबरोबर धमाल करणार आहात, खूप गप्पा मारणार आहात, परीक्षेसाठी केलेल्या अथक परिश्रमानंतर ही आपली गरज आहे... आपण काय-काय ठरवले आहे... याविषयी लिहा.
- 'विद्या विनयेत शोभते...' बुद्धीमान असाल तरी अंगी नम्रता हवी...
- पुढे दिलेले चित्र पहा व त्याआधारे आपल्या मनात कोणते विचार येतात-त्याचे वर्णन करा.

Question 2

Write a letter in **Marathi** of approximately **120** words on any **one** of the topics given below :-

[7]

खाली दिलेल्या विषयांपैकी एका विषयावर सुमारे 120 शब्दांपर्यंतचे पत्र मराठीत लिहा:-

- आपल्या शहरात 'फिरते वाचनालय' आहे. या वाचनालयातर्फे आपणास घरच्याघरी पुस्तके वाचायला मिळतात. टी.व्ही., मोबाईल, वॉट्सअप, फेसबुक यापासून तुमचे संपूर्ण कुटुंब दूर राहून खूप वाचन करते... यामुळे आपले आईवडील, भाऊ, बहीण व आपणास खूप फायदा झालेला आहे. याविषयीचे पत्र आपल्या मित्र/मैत्रिणीस लिहा.
- करोनाकाळात अनेक गरीब मुले शाळेपासून दुरावली. याचाच एक परिणाम म्हणून आपल्या शहरात रस्त्यावर वस्तू विकणाऱ्या, दुकानात काम करणाऱ्या बालमजूरांची संख्या वाढलेली आहे. ही गंभीर गोष्ट आहे.. याविषयी आपल्या शहरातील 'बाल कल्याण समितीस' पत्राद्वारे लिहा. यावर काय उपाय योजू शकतो... हे सूचवा.

Question 3

Read the passage given below and answer in **Marathi** the questions that follow, using your own words as far as possible :-

खाली दिलेला उतारा नीट काळजीपूर्वक वाचा आणि त्यावर आधारलेल्या प्रश्नांची उत्तरे तुमच्या स्वतःच्या शब्दांत मराठीत लिहा:

गावातला उंच मनोरा होता तो! साडेतीनशे-चारशे पायच्या होत्या त्याला आणि म्हणूनच गावातल्या एका सधन गृहस्थाने गावातल्या मुलांसाठी स्पर्धा जाहीर केली. मनोऱ्याच्या टोकावर पोहचणाऱ्या मुलांसाठी मोठे बक्षीस जाहीर केले. मुलांचे वय पाहता, मनोरा उंच होता तरीही मुलांनी उत्साहाने स्पर्धेत भाग घेतला. गावातील माणसे स्पर्धा बघायला जमली.

'छे किती उंच! कसे जमणार त्यांना !'

'फारच कठीण'

'मुले लहान आहेत हो!'

'ह्या मुलांना काही हे जमणार नाही!'

'बघा, मी सांगतो, ही सगळी मुले हारणार!'

असे अनेक शेंरे मारत मोठी माणसे उभी होती आणि थोड्याच वेळात खरोखरच थोड्या थोड्या अंतरावरून मुले दमून माघार घेऊ लागली. सुरुवातीस असलेल्या ती स्पर्धकांमधून प्रथम 7-8 नंतर 10-12 असे करत मुलांनी स्पर्धा अर्ध्यावरच सोडून दिली. पण एक मुलगा मात्र चिकाटीने चढत राहिला. लोकांना आश्चर्य वाटले. लोकांची उत्सुकता शिगेला पोचली आणि अखेरीस तो मुलगा त्या मनोऱ्याच्या शिखरावर पोहोचला. लोकांनी टाळ्यांचा कडकडाट केला. त्या सधन गृहस्थाने त्या मुलाचा सत्कार करून त्याला भरघोस बक्षीस दिले.

मुलाखतकार त्याची मुलाखत घ्यायला आले. त्यांनी त्याला त्याच्या यशाचे रहस्य विचारले पण तो काहीच बोलला नाही. मग त्याची आई पुढे झाली आणि म्हणाली 'मी सांगते त्याच्या यशाचे रहस्य. तो कर्णबधिर आहे म्हणूनच तो यशस्वी झाला.

तात्पर्य काय तर यशाचे शिखर गाठण्यासाठी नकारात्मक आणि निराशावादी लोकांच्या बोलण्याकडे लक्ष देऊ नये. कारण तुमचा उत्साह, तुमची स्वप्ने, इच्छा यांपासून तुम्हांला मागे खेचण्याचा प्रयत्न करत असतात. शब्दांमध्ये मोठी ताकद असते. तुम्ही जे ऐकता, वाचता, त्याचा तुमच्या कामावर परिणाम होत असतो म्हणून नेहमी आशावादी राहा. सकारात्मक विचार करा. यश तुमचेच असेल.

प्रश्न :-

- 1) गावातील माणसे मनोऱ्याजवळ का जमली होती? [2]
- 2) स्पर्धेविषयी त्या माणसांचे काय म्हणणे होते? [2]
- 3) स्पर्धेतील मुलांनी माघार का घेतली असावी? [2]
- 4) स्पर्धा कोणी पूर्ण केली? त्याच्या यशाचे रहस्य काय होते? [2]
- 5) प्रस्तुत उतार्यातून आपणास काय शिकायला मिळते? 4-5 ओळीत लिहा. [2]

Question 4

Choose the correct answer from the options given :-

[8]

दिलेल्या पर्यायांतून अचूक उत्तराची निवड करा:-

- (i) खालीलपैकी समानार्थी शब्दांची योग्य जोडी कोणती?
 - 1) गाण-सूर
 - 2) गाण-गीत
 - 3) गाण-आवाज
 - 4) गाण-राग
- (ii) खालीलपैकी गटात न बसणारा शब्द कोणता?
 - 1) भिंत
 - 2) गृह
 - 3) सदन
 - 4) घर
- (iii) हात या शब्दाचा समानार्थी शब्द लिहा-
 - 1) पंजा
 - 2) बोटे
 - 3) अनामिका
 - 4) कर
- (iv) खालीलपैकी विरुद्धार्थी शब्दाची योग्य जोडी कोणती?
 - 1) जीवन-आयुष्य
 - 2) जीवन-जन्म
 - 3) जीवन-मृत्यू
 - 4) जीवन-अस्तित्व
- (v) खालीलपैकी पुल्लिंगी शब्द कोणता?
 - 1) काळा
 - 2) जाळी
 - 3) पळी
 - 4) कळी

- (vi) लिंगविचारानुसार गटात न बसणारा शब्द कोणता ?
 1) जमीन 2) भूमी 3) पृथ्वी 4) दगड
- (vii) ती सर्व माणसे निराधार आहेत. (नकारार्थी करा)
 1) ती सर्व माणसे निराधार नाहीत. 2) ती सर्व माणसे आधारहीन नाहीत
 3) ती सर्व माणसे आधारहीन आहेत. 4) ती सर्व माणसे निराधार नव्हते.
- (viii) चोरी करणारा रामूला पोलिसांनी पकडून नेले व तुरुंगात टाकले कारण -----
 1) कावळ्याच्या शापाने गाय मरत नाही 2) करावे तसे भरावे
 3) बळी तो कान पिळी 4) कोल्ह्याला द्राक्षे आंबट

SECTION - B

(Attempt **four** questions from this **Section**.)
 (You must answer at least **one** question from each of the **two** books,
 you have studied and any **two** other questions.)

कथाकुंज

KATHAKUNJ (Katha Sankalan - Short Stories)

Question 5

Read the extract given below and answer in **Marathi** the questions that follow :-

खालील परिच्छेद वाचून त्याखाली विचारलेल्या प्रश्नांची उत्तरे मराठीत लिहा:- (दोन मेघ)

पांढरा ढग भांबावून गेला. त्याने विचारले,
 “कुणाला मिळाली ती स्वर्गातली जागा?”
 “एका काळ्या ढगाला,” रक्षक उत्तरला.
 “काळ्या ढगाला?”

“हो तापून गेलेल्या पृथ्वीला शांत करण्याकरिता त्यानं आपलं जीवनसर्वस्व दिलं.” आकाशवाणी झाली.

(i) पांढऱ्या ढगाला स्वतःकडे निराशेने का पाहिले? लवकरच तो ही निराशा का विसरला?	[2]
(ii) पांढऱ्या ढगाने वळून खाली पाहताच त्याला कोणते दृश्य दिसले?	[2]
(iii) पांढरा ढग भांबावून का गेला?	[3]
(iv) पांढरा ढग व काळा ढग ही कोणाची प्रतीके आहेत? स्वर्गात स्थान कसे मिळते?	[3]

Question 6

Read the extract given below and answer in **Marathi** the questions that follow :-

खालील परिच्छेद वाचून त्याखाली विचारलेल्या प्रश्नांची उत्तरे मराठीत लिहा:- (माणसाची गोष्ट)

आणि “बाबा-” “बाबा-” करीत ते पोर मागून येतचं असतं. धावत असतं. पुन्हा चालत राहातं-पुन्हा धावतं. पण माझी बाही किंवा पदर पकडायची आता त्याची टाप नसते. मला हे सगळं कळतं. मी चालत राहतो.

“बाऽऽबाऽऽ”-घसा फोडून किंचाळी उठते. कारण नसताना वळून मी मागे पाहू लागतो आणि ते पोर पंधरा ते वीस फूट मागे राहून पंजाने नाक पुशीत असलेलं दिसतं.

(i) मुलगा माणसाच्या मागे का लागतो? त्या मुलाचा अवतार कसा असतो?	[2]
(ii) रस्त्यावरील लोक, बायका, मुले या माणसाविषयी कोणते प्रश्न विचारतात?	[2]
(iii) लोकांनी माणसाला कोणते सल्ले दिले?	[3]
(iv) ‘यातून माणसाची सुटका कोण करतो? सुटका करणारा माणसावर कोणता संशय घेतो? लेखकाला समाजाविषयी काय सांगायचे आहे?	[3]

Question 7

Read the extract given below and answer in **Marathi** the questions that follow :-

खालील परिच्छेद वाचून त्याखाली विचारलेल्या प्रश्नांची उत्तरे मराठीत लिहा:- (आम्ही दोघी)

माझ्या नोकरीच्या दुसऱ्या किंवा तिसऱ्या वर्षात असेल, एका संध्याकाळी हातात बॅग घेऊन अम्मी दारात उभी राहिली. तिला पाहिल्याला चारक वर्ष झालेली. एकदम ओळखलीसुद्ध नाही. मी कुठे जेवायला जायच्या तयारीत होते.

“हे काय! इकडे कुठे तू?”

तोपर्यंत ती आत आली होती. तेव्हा कुठे ध्यानात आलं. तिच्या दहा पैशाएवढ्या कुंकवाचा अभाव.

- (i) अम्मी आणि सावित्री यांचे नाते कसे होते? [2]
- (ii) सावित्रीने या नात्याला ‘फोर्सड मैत्री’ असे का म्हंटले आहे? [2]
- (iii) सावित्रीचे मुंबईला जाण्याच्या हेतूमागे काय कारण होते? या निर्णयावर अप्पांची प्रतिक्रिया काय होती? [3]
- (iv) अम्मीने तिच्या व अप्पांच्या लग्नाविषयी सावित्रीला काय सांगितले? याचा सावित्रीवर काय परिणाम झाला? [3]

काव्यांगण

KAVYANGAN (Kavya Sankalan - Poetry)

Question 8

Read the extract given below and answer in **Marathi** the questions that follow :-

खालील कवितेच्या ओळी वाचून त्याखाली विचारलेल्या प्रश्नांची उत्तरे मराठीत लिहा:- (पैठणी)

फडताळांत एक गाठोडे आहे
त्याच्या तळाशी अगदी खाली
जिथे आहेत जुने कपडे,
कुंच्या, टोपडी, शेले, शाली

- (i) पैठणीत आजीच्या कोणत्या आठवणी आहेत? [2]
- (ii) नातीला तीची आजी कशी भेटते? [2]
- (iii) “आजीचे माझ्या सोने झाले” यातून कवयित्रीला काय सांगायचे आहे? [3]
- (iv) आजीची पैठणी कशी आहे? ही पैठणी आजी कशी नेसली आहे? [3]

Question 9

Read the extract given below and answer in **Marathi** the questions that follow :-

खालील कवितेच्या ओळी वाचून त्याखाली विचारलेल्या प्रश्नांची उत्तरे मराठीत लिहा:- (आई)

आई! तुझ्याच ठायी
माहेर मंगलाचे
गांभीर्य तेच नाचे
नेत्रात तेच नाचे
वात्सल्य गाढ पोटी
वास्तव्य या गुणांचे

सामर्थ्य नंदिनीचे
अद्वैत तापसांचे
औदार्य या धरेचे
त्या शान्त चन्द्रिकेचे
त्या मेघमंडळाचे
आई, तुझ्यात साचे

- (i) ‘आई’ ही हाक कवीच्या कानी येताच कवीची अवस्था कशी होते? [2]
- (ii) “दुर्भाग्य याविना का आम्हांला नाही आई”, असे कवी का म्हणतात? [2]
- (iii) कवीला स्वतःचे कर्तृत्व अपूर्ण आहे, असे का वाटते? [3]
- (iv) कवी कोणास वेगे येण्यास सांगत आहे? का? [3]

Question 10

Read the extract given below and answer in **Marathi** the questions that follow :-

खालील कवितेच्या ओळी वाचून त्याखाली विचारलेल्या प्रश्नांची उत्तरे मराठीत लिहा:- (माझा मराठीचा बोल)

माझा मराठी गुलाल त्याला अबीराचा वास
माझ्यासाठी चंद्रभागा उरी कालवते घास
माझ्या मराठी मातीची
खोलवर रूजे नाळ
सळसळतो आतून माझ्या रक्तात पिंपळ

- (i) कवीच्या मते मराठी माऊलीला कोणाकोणाची सावली लाभली? कशी? [2]
- (ii) मराठीचा गुलाल कसा आहे? [2]
- (iii) 'चंद्रभागा उरी कालवते घास' - प्रस्तुत ओळ स्पष्ट करा. [3]
- (iv) 'सळसळणारा पिंपळ' - यातून कवीला कोणत्या भावना व्यक्त करायच्या आहेत? [3]

करुणाष्टक

KARUNASTAK (Kadambari - Novel)

Question 11

Read the extract given below and answer in **Marathi** the questions that follow :-

खालील परिच्छेद वाचून त्याखाली विचारलेल्या प्रश्नांची उत्तरे मराठीत लिहा:-

आम्ही सगळे भेदरून त्याचा हा खटाटोप बघतच होतो. विठ्ठकाका ही उघडेबंब असे त्याच्यामागोमाग गंभीरपणे हिंडत होते. सगळे मंत्रविधी आटोपल्यावर हा हात जोडून आईला म्हणाला.

“माई, मी बंदोबस्त केलाय. आता कधी तो बाबा तुझ्या नजरेला पडणार नाही.”

विठ्ठकाकांनी त्याला आपल्या घरी बोलावलं आणि आई बोलायच्या आत बिदागी देऊन त्याची बोलवणही केली, म्हणाले, “वहिनी असले लोक अंतरावरच बरे.”

- (i) भटजींनी कोणत्या माफक अपेक्षेने दादांच्या ताब्यात घर दिले होते? [2]
- (ii) या घरात विठ्ठकाका राहत असूनही त्यांची सोबत का नव्हती? [2]
- (iii) आईने नाग पाहिल्याचे विठ्ठकाकांना सांगितले. तेव्हा त्यांनी कोणाला बोलावून आणले? आलेल्या माणसाने काय केले? [3]
- (iv) दादा कोणती बातमी घेऊन घरी आले? ती बातमी ऐकताच आईने कोणती मनोराज्ये पाहिली? [3]

Question 12

Read the extract given below and answer in **Marathi** the questions that follow :-

खालील परिच्छेद वाचून त्याखाली विचारलेल्या प्रश्नांची उत्तरे मराठीत लिहा:-

आईच्या कानांवर आवाज आला. “माधारी फिर अजून मध्यान-रात्र आहे.” आई निमूट मागे फिरली. दार ढकलून घरात आली. कोकळी घागर आणि गडू खाली टाकून अंथरूणावर बसली आणि मोठ्याने रामाचा धावा करायला लागली. हुडहुडी भरल्याप्रमाणे तिचा आवाज कापत होता. माझे वडील जागे झाले आणि त्यांनी विचारले.

- (i) आईने पौर्णिमेच्या रात्री पडवीपलीकडे काय पाहिले होते? [2]
- (ii) ही हकीकत आईने कोणाला सांगतांना मुलांनी ऐकली? याचा परिणाम मोठ्या भावावर कसा झाला? [2]
- (iii) लेखकाच्या धाकट्या भावाच्या पायाला काय झाले होते? तो या आजारातून बरा कसा झाला? [3]
- (iv) दादांच्या कार्यालयात लेखक का जात असे? त्या दिवशी तो नाराज का झाला? [3]

Question 13

Read the extract given below and answer in **Marathi** the questions that follow :-

खालील परिच्छेद वाचून त्याखाली विचारलेल्या प्रश्नांची उत्तरे मराठीत लिहा:-

आपलं गाव सोडून बेलदाराप्रमाणे पोटामागं हिंडणं हे तिला मुळीच आवडायचं नाही, पण तिचा आत्मविश्वासही मोठा होता, म्हणायची “आज माझी पोरं लहानधाकटी आहेत, तोवर मला सगळं सोसलं पाहिजे, उद्या मोठी झाली, म्हणजे ती मला सोन्यारूप्यानं न्हाऊ घालतील! माझीच पोरं आहेत ती...”

‘ओढ्याकाठचं हे अपेशी घर नको, नको!’ असं आई सारखं घोळत असे.

- (i) ‘ओढ्याकाठचं अपेशी घर नको!’ असे आई का म्हणत होती? [2]
- (ii) यावर वडिलांचे मत काय होते? [2]
- (iii) ओढ्याकाठच्या घरात आईला कोणता भयंकर आजार झाला? त्यावर तिने कोणकोणते उपाय केले? [3]
- (iv) “किती काळ मी हे सहन करू?” असे आई कशासंदर्भात म्हणे? का? त्याचा मुलांवर काय परिणाम होई? [3]

रंगस्पर्श-एकांकिका संकलन
RANGSPARSH (Ekankika Sankalan)

Question 14

Read the extract given below and answer in **Marathi** the questions that follow :-

खालील परिच्छेद वाचून त्याखाली विचारलेल्या प्रश्नांची उत्तरे मराठीत लिहा:- (घर)

अप्पा: घराचं तुझं हे वेड आहे तरी काय, त्रिंबक?

त्रिंबक: तुला माहीत आहे किती वर्षांपासून माझं हे वेड आहे ते. जिवाचे हाल हाल करून मी पैसे जमवत होतो. बायकोचं, पोराचं स्वतःचं कसलंच कुणाचं सुख मी पाहिलं नाही, तुमच्याबरोबर ऑफिसात कधी मी चहाही घेत नव्हतो तेव्हा तुम्ही मला हसत होता-

अप्पा: हो ना. म्हणूनच म्हणतो तुझं हे घराचं इतकं आहे तरी काय?

त्रिंबक: (गंभीर चेहरा करून खाली पहात) आहे!

अप्पा: सांग की मला-

- (i) लहानपणी त्रिंबकरावांची घरची परिस्थिती कशी होती? त्यांचा उदरनिर्वाह कसा होत असे? [2]
- (ii) त्रिंबकराव दहाबारा वर्षांचे असताना नातेवाईकांच्या घरी कोणता प्रसंग घडला होता? [2]
- (iii) घरासाठी त्रिंबकरावांची आपल्या पत्नी व मुलावर कशाप्रकारे अन्याय केला? [3]
- (iv) 'घर! घर! घर! नाव नको त्या घराचं' असे कोण कोणास म्हणाले व का? [3]

Question 15

Read the extract given below and answer in **Marathi** the questions that follow :-

खालील परिच्छेद वाचून त्याखाली विचारलेल्या प्रश्नांची उत्तरे मराठीत लिहा:- (चार दिवस)

भोळे: त्या समोरच्या टेबलकडे बघितलंस?

मराठे: (तिकडे पाहत) हो, का?

भोळे: काही नाही. (किंचित थांबून) शकू तिथं बसत होती.

मराठे: हूं. (दोघेही पाहत राहतात)

भोळे: बघितलं की आठवण येते. तुला येते का रे?

- (i) शकू दिसायला व स्वभावाने कशी होती? [2]
- (ii) शकूविषयी ऑफिसात चर्चा का रंगली होती? [2]
- (iii) 'मी आता खूप सुखी होणार आहे' असे कोण म्हणाले? का? [3]
- (iv) नोटीस मिळाल्यामुळे शकूवर काय परिणाम झाला होता? [3]

Question 16

Read the extract given below and answer in **Marathi** the questions that follow :-

खालील परिच्छेद वाचून त्याखाली विचारलेल्या प्रश्नांची उत्तरे मराठीत लिहा:- (अबोल झाली सतार)

सविता: टाळ्या सतारवादनासाठी नव्हत्या दामूभाऊजी-वर्णनाबद्दल होत्या!

दामू: (टेबलावरची बैठक मोडून समोर येत) आम्ही काय वर्णन करायचं वहिनी? प्रतिभाषाली लेखकांनासुध्दा शब्दांच्या अर्थातला तोकडेपणा जाणवावा, असले प्रसंग हे! रमेशभय्यांच्या नुसत्या नखाचा एवढा पराक्रम हं!

सविता: नख? हां.. हां.. ते करंगळीचं? मुद्दाम वाढविलेलं?

दामू: गुलाबी नख! नख त्याचं गुलाबी छटा तुमची! म्हणजे रमेशभय्या दुपारी झापले असले म्हणजे तुम्ही हळूच त्या नखाला आपलं नेलपॉलिश लावायच्या-

- (i) रमेश अंक आणण्यासाठी कोठे गेला होता? का? [2]
- (ii) अंक आणायला गेलेल्या रमेशच्या बाबतीत काय घडले? [2]
- (iii) एक कलाकार म्हणून दामूच्या मनात रमेशविषयी कोणत्या भावना होत्या? [3]
- (iv) सवितेच्या मनात डॉक्टरांविषयी कोणता संशय होता? हा संशय कोणी दूर केला? कसा? [3]